

Taalbeleid

VMBO

Da Vinci College

Taalbeleid VMBO Da Vinci College Roosendaal

Inhoudsopgave:	Blz.
1. Voorwoord	2-3
2. Visie op Taalbeleid	4-5
3. Professionalisering	6-7
4. Processtappen binnen de school	8
5. Leerlijnen	9
6. Voortgang: leerlingvolgsysteem	10
7. Speerpunten voor de komende jaren	11
8. Bijlage: 1. Woordenschat	12
2. Leesvaardigheid	13

1. VOORWOORD

Motivatie voor taalbeleid

Taalvaardigheid

Centrale vragen zijn:

Wat moeten onze leerlingen met de taal kunnen doen?

Wat moeten wij als docenten daarom met de taal kunnen doen?

Wanneer is het kwalitatief goed?

Er zijn twee dimensies bij taal leren:

De kwalitatieve dimensie:

Dit heeft betrekking op de linguïstische, vormelijke kenmerken van de taal; de klanken, woordvormen, zinsbouw en tekstbouw (spelling, grammatica, functionele taalvaardigheidstraining en examentraining).

Hoe goed kan een taalgebruiker communicatieve boodschappen begrijpen en produceren?

De opbouw van taalvaardigheid kenmerkt zich door van eenvoudig naar complexe taaltaken te ontwikkelen; van dichtbij contexten naar meer veraf gelegen contexten; van concrete taalsituaties en taaltaken naar abstractere.

De kwantitatieve dimensie:

Hier gaat het meer over het bereik van het taalgebruik. Over hoeveel en welke onderwerpen kan een taalgebruiker communiceren en in hoeveel en welke contexten?

De taalgebruiker hanteert steeds meer woorden en idiomatische uitdrukkingen; past meer grammatica- en spellingsregels toe, kan meer soorten teksten begrijpen en produceren, met een langere lengte.

Om taalontwikkeling van leerlingen te stimuleren is goed onderwijs Nederlands nodig. Maar taalbewuste vakdocenten, die taalgericht lesgeven, kunnen zeker ook een waardevolle bijdrage leveren aan de taalontwikkeling van leerlingen. Door samenwerking in het team kunnen leerlingen meters maken. Woordenschatuitbreiding en begrijpend lezen geven hierbij de meeste schoolsuccesresultaten. Vergroting van deze vaardigheden zal leiden tot vergroting van andere functionele taalvaardigheden. Functioneel taalonderwijs wordt bij voorkeur gekoppeld aan de context en functionele behoeftes van leerlingen.

Referentiekader Taal onderscheidt 4 domeinen:

- Mondelinge vaardigheden (gespreks- luister- en spreekvaardigheid)
- Leesvaardigheid (2 subdomeinen: zakelijke teksten; fictionele en literaire teksten)
- Schrijfvaardigheid (2 subdomeinen: creatieve en zakelijke teksten)
- Begrippenlijst en taalverzorging

Opvallend is dat in het *Referentiekader Taal* geen rekening wordt gehouden met meertaligheid of met verschillende taalachtergronden. Elke docent moet de (talige) competenties verwerven die ervoor zorgen dat taal voor alle leerlingen een middel is om tot leren te komen en geen struikelblok vormt. Nederlandse taal is vaak de instructietaal op school.

Daarom:

Drieslag taal:

- Aandacht voor taal in alle vakken
- Ondersteunend taalonderwijs waarin gewerkt wordt aan studietaken.
- Ondersteunend onderwijs voor leerlingen met specifieke problemen.

Naast goed onderwijs Nederlands en goede ondersteunende taalactiviteiten voor taalzwakke leerlingen, kan in de toekomst binnen het Da Vinci College de derde pijler worden versterkt:

Taalgericht vakonderwijs:

- De didactiek sluit sterk aan bij activerende didactiek en samenwerkend leren.
- Berust op drie pijlers: context, interactie en taalsteun
(nieuwe leerstof moet gekoppeld worden aan de aanwezige kennis van de wereld en leren komt vooral tot stand door actief met de nieuwe stof bezig te zijn.)
- Taalsteun van docenten helpt leerlingen om te leren hoe ze een tekst kunnen lezen, een verslag kunnen schrijven, een vraag kunnen beantwoorden etc.
- Het verkleinen van de kloof tussen Dagelijkse Algemene Taalvaardigheid en Cognitieve Alledaagse Taalvaardigheid (schooltaal en vaktaal als struikelblokken)

Om taalverwerving te bevorderen moet er:

- Sprake zijn van een voldoende rijk en begrijpelijk taalaanbod.
- Gelegenheid zijn tot taalproductie: praten en schrijven rond nieuwe begrippen.
- Feedback zijn voor leerlingen op de inhoud en vorm van hun taalgebruik.

2. VISIE OP TAALBELEID

Taalbeleid is al langer een belangrijk aandachtspunt van het Da Vinci College. De concrete aanleiding hiervoor vormde jaren geleden een negatief inspectierapport. Dat komt nu niet meer voor. Vanuit een intrinsieke motivatie werkt de school verder aan goed onderwijs. Daarin vormt taal een basis. De directie stimuleert het model van de Drieslag taal:

1. Onderwijs Nederlands waarin gewerkt wordt aan taalniveauperhoging en dat ondersteunend is aan het werken aan studietaken.
2. Ondersteunend onderwijs voor leerlingen met specifieke problemen.
3. Aandacht voor taal in alle vakken

Dat is terug te zien in de school:

Ad 1. De sectie Nederlands heeft een werkplan opgesteld en voert dat uit, waarin aandacht voor een goed curriculum in alle doorlopende leerjaren centraal staat.

Ad 2. Leerlingen met specifieke problemen, zoals dyslexie, krijgen extra begeleiding en ondersteuning.

Ad 3. Diverse collega's die zaakvak- of beroepsvoorbereidende lessen verzorgen binnen de school, hebben oog voor taalontwikkelen lesgeven. Vooral woordenschatverwerving van vaktaalwoorden komt hierbij aan bod. In het komende schooljaar brengt de vakgroep Nederlands in kaart wat er aan vaktaal wordt aangeboden en wordt er een verbinding gemaakt met de werkwijze van woordenschatverwerving bij Nederlands.

Hoe organiseren wij ons taalonderwijs dusdanig dat het resulteert in prestatieverbetering bij alle vakken?

Er is hiervoor ruimte voor extra lessen Nederlands gecreëerd. In deze ruimte komt vooral de verdere woordenschatontwikkeling en leesvaardigheid van vmbo-leerlingen aan bod.

De activiteiten en ervaringen tot nu toe hebben geresulteerd in een aantal uitgangspunten waarvoor een draagvlak bestaat bij het management, docenten in de sectie Nederlands (en is volgend schooljaar speerpunt voor collega's uit andere teams en vakgroepen):

- Taalbeleid is onderwijskansenbeleid. Om succesvol te zijn in het onderwijs en om straks volwaardig in de maatschappij te kunnen functioneren, moeten alle leerlingen, ook zwakkere, taalvaardig zijn. Zij moeten teksten die voor hen relevant zijn zonder veel moeite kunnen lezen en verstaan, ze moeten mondeling en schriftelijk kunnen uitdrukken wat ze willen uitdrukken en ze moeten competent zijn om in het Nederlands vruchtbare en prettige contacten te onderhouden met anderen via gesprekken, e-mails et cetera. Het wettelijk kader geeft niveau 2F aan als referentieniveau voor het einde van een vmbo-opleiding. Het taalbeleid van Da Vinci College is erop gericht om alle leerlingen optimaal te motiveren tot en te begeleiden bij het verwerven van die taalvaardigheden.
- Het taalbeleid is gericht op *alle* leerlingen. Er zijn momenteel vrij veel taalzwakke leerlingen. Daarom ligt de focus momenteel op het bieden van goed taalontwikkelen onderwijs aan deze groep leerlingen. Maar dat sluit niet uit dat ook de leerlingen die met een relatief hoog taalvaardigheidsniveau de school binnenstromen, zo goed mogelijk worden ondersteund om zich verder te ontwikkelen.

- Taalbeleid gaat de hele school aan en vraagt om steun vanuit alle geledingen: de schoolleiding, sectie Nederlands, maar ook andere vakgroepen en teams. De sectie Nederlands neemt als eerste het voortouw, maar sluit aan bij en stemt af met andere vakgroepen en teams.
- Taalbeleid is niet alleen een zaak van taaldocenten. Ook vakdocenten spelen een cruciale rol. Door 'taalgericht' te werken, leveren zij een essentiële bijdrage aan de taalontwikkeling van de leerlingen met name de ontwikkeling van vaktaal (woordenschat).
- Taalbeleid vraagt om inspiratie. De invoering van nieuwe ideeën en aanpakken heeft alleen zin als de betrokken uitvoerders - de docenten voorop – nut en noodzaak erkennen. Daarom scholen docenten uit de sectie Nederlands zich t.a.v. actuele didactische aanpakken voor hun vak en wordt in vakgroepoverleggen van de sectie Nederlands kennis gedeeld. Ook worden er inhoudelijke discussies gevoerd, om van daaruit het onderwijs Nederlands concreet vorm en inhoud te geven. Alle docenten die deelnemen aan het sectie-overleg dragen de gezamenlijke visie uit en komen gemaakte afspraken na.
- Taalbeleid vraagt om keuzes. Er liggen veel meer ideeën, vragen en goede voorbeelden dan in één keer ingevoerd kunnen worden. De sectie Nederlands zal ook in volgende jaren samen met alle betrokkenen keuzes moeten maken: waar liggen de prioriteiten? Wat is voor ons uitvoerbaar? Waar krijgen we energie (in plaats van kriebels) van?
- Taalbeleid kost tijd en dus geld. Dat vraagt om facilitering. Wie gefaciliteerd wordt, zet zijn of haar expertise in voor de gevraagde taak en levert overdraagbare opbrengsten op. In dit jaar is dat een curriculum en een uitwerking voor de leerlijnen woordenschat en leesvaardigheid. Het extra uur Nederlands wordt zo functioneel ingericht.
- Taalbeleid vraagt ook om geduld. Het is goed om ambitieuze doelen te stellen, maar het is ook nodig om je te realiseren dat veranderingen tijd kosten.

3. PROFESSIONALISERING

Leden van de vakgroep Nederlands hebben zich schooljaar 2013-2014 reeds geschoold t.a.v. actuele didactische aanpakken om taalvaardigheid Nederlands bij leerlingen te stimuleren:

Onderwerp studiedagen
'Het extra uur taal: wat en hoe?'
'Leesaanpakken voor zwakke lezers'
'Investeren in fictie: de kracht van lezen in het VMBO'

Een aantal collega's woonde een lezing bij van Dr. Kees Vernooij bij: *'Elke leerling functioneel geletterd'*.

Dr. Kees Vernooij hield een vurig pleidooi om vooral het leesonderwijs in de onderbouw van het VMBO veel aandacht te geven. Uit onderzoek blijkt dat gedurende deze periode het leesniveau daalt. Met andere woorden: de jongeren gaan met een lager **leesniveau** van school dan dat zij gekomen zijn. Extra leesinstructie gaat dit tegen.

Goed leesonderwijs vergroot ook de **woordenschat**. Het is daarbij van groot belang verbanden te leggen met andere vakgebieden.

Een beter leesniveau vergroot het zelfvertrouwen en verkleint het wangedrag. De leerlingen hoeven immers geen compensatiegedrag te vertonen. In Amsterdam en Utrecht is aangetoond dat de criminaliteit sterk is verminderd in de buurten waar scholen staan die sterk inzetten op het leesonderwijs.

De APS-trainers van de cursus 'Het extra uur taal: wat en hoe?' pleitten voor geïntegreerd taalonderwijs. De volgende zaken kwamen hierbij aan de orde:

- Maak een taalverbinding met andere vakken
- Doe aan "pre teaching" voor andere avo-vakken door bij leesinstructie gebruik te maken van teksten uit deze vakken
- Het leren en woordenschatontwikkeling gaat via lezen
- Stel rubrics (= ontwikkellijijn van begingedrag naar eindgedrag) samen van de verschillende taalonderdelen
- Geef certificaten uit bij het behalen van deze onderdelen
- Neem als docent Nederlands de talige kant van het vak over van de vakdocent
- Deel met deze vakdocent de lees- en taalproblemen die de leerlingen ervaren bij dat vak

Dat onderschrijft het eerder binnen de eigen school zelf geformuleerde uitgangspunt: maak een taalbeleid dat bijdraagt tot prestatieverbetering van leerlingen bij alle vakken.

Het in de studiedagen verzamelde materiaal is gedeeld via het portaal van de school en besproken tijdens overleggen van de vakgroep. Zo is kennis overgedragen en zijn inzichten gedeeld. Deze vormden, naast eerder en elders opgedane kennis, inzichten en ervaringen, input voor gezamenlijk gevoerde discussies over de gewenste aanpak binnen de eigen vmbo-leerlijnen. Daarvoor is in eerdere jaren reeds een basis gelegd.

Dit jaar is verder gewerkt aan de leerlijnen leesvaardigheid en woordenschat. Voor woordenschat ligt de nadruk op uitbreiding van de woordenschat naar schooltaal en vaktaal. Argument is dat de leerlingen door een beter begrip van schooltaalwoorden, de taal die in de boeken staat en de taal die door docenten tijdens het geven van hun instructies gebruikt wordt, beter zullen begrijpen. De woordenschatuitbreiding van schooltaalwoorden vindt vooral plaats in het extra uur Nederlands dat sinds dit schooljaar beschikbaar is voor leerlingen. Collega's besteden reeds aandacht aan ontwikkeling van vaktaalwoorden binnen de context van hun eigen vak.

LESBEZOEKEN

De leden van de sectie Nederlands leggen/legden dit schooljaar lesbezoeken bij elkaar af. Duo's werden naar eigen keuze gemaakt. De lesbezoeken konden worden nabesproken aan de hand van een checklist. Dit vormt geen onderdeel binnen de formele beoordelingscyclus, maar is gericht op leren en ontwikkelen on the job, van en met elkaar. Feedback en reflectie vormen hiertoe belangrijke instrumenten. De eigen school vormt zo (te zijner tijd) een professionele leergemeenschap. In deze fase zijn al enkele ervaringen en inzichten onderling besproken in het vakgroepoverleg.

4. PROCESSTAPPEN BINNEN DE SCHOOL

De vakgroep Nederlands heeft daarvoor dit schooljaar ondersteuning gehad van Christel Kuijpers, consulente van de Taalwerkplaats van Fontys Lerarenopleiding Tilburg. Christel ging vooral praktisch te werk bij leerlijnontwikkeling en verzorgde ook enkele inhoudelijke workshops over ontwikkeling van woordenschat en leesvaardigheid bij leerlingen. Na dit stukje 'scholing' ging de vakgroep zelf aan het werk met de verdere concrete invulling van de te ontwikkelen leerlijnen. In het proces zijn de volgende stappen gezet:

- Bepaling van visie en uitgangpunten voor de leerlijn en betreffende onderdeel van de leerlijn.
Voorbeeld hiervan vormt de keuze voor verdere ontwikkeling van schooltaalwoorden binnen de lessen Nederlands en van vaktaalwoorden binnen de zaakvakken.
- Bepaling van hoofddoelen en subdoelen, aansluitend op niveau 2F van het Referentiekader taal: wat doen we wel, wat ook niet?
Voorbeeld hiervan vormt de keuze om leesplezier en begrijpend lezen bij ontwikkeling van leesvaardigheid van leerlingen samen te nemen en daar ook de openbare bibliotheek een rol te geven.
- Bepaling van een corpus voor woordenschatuitbreiding
Voorbeeld hiervan vormt de schooltaalwoordenlijst VMBO die als basis wordt gebruikt voor een te bouwen eigen DVC schooltaalwoordenlijst.
- Oriëntatie op beschikbare leermiddelen: landelijk, maar ook binnen de eigen school (zelfontwikkeld materiaal van docenten).
Voorbeelden hiervan vormen de oriëntatie op de placemats van de aanpak *VMBO Leest!* in Amsterdam, andere corpora voor woordenschatontwikkeling van vmbo leerlingen (Van Dale, CED Groep), het materiaal dat meegebracht werd van APS-scholingen,
- Selectie van leermiddelen.
Een voorbeeld hiervan vormt voor de leerlijn leesvaardigheid/leesplezier de serie Boeken Boeien. Die bestaat uit goede verhalen geschreven voor jongeren van de onderbouw VMBO. Per vakgebied (economie, biologie, M&M, natuurkunde en wiskunde) zijn er vier titels. Het zijn verhalen die de leerlingen echt aanspreken en daarom door de sectie geselecteerd zijn.
- Betere ontsluiting van eigen gemaakte, geselecteerde leermiddelen.
Voorbeeld hiervan vormt het eigen materiaal van de collega's.
- Aanschaf van gewenste, elders ontwikkelde leermiddelen .
Voorbeeld vormen de woordenschatposters van CED Groep.
- Ontwikkeling van benodigde aanvullingen.
Voorbeeld vormen de ontworpen werkboekjes en digitale verwerkingsopdrachten.

5. DE LEERLIJNEN

In algemene zin ligt het curriculum vast in het overzicht van lessen Nederlands en bijbehorende vakleerwerk-/vakgroepplannen 2018-2019. Daarop aanscherpend:

De serie 'Boeken Boeien' is aangeschaft. Dat is een serie van 20 boeken. Van ieder deel zijn 20 exemplaren binnen de school beschikbaar. Een deel van deze boeken is inhoudelijk 'sectorgebonden', een deel vakoverstijgend. Het is dus 'thematische fictie'.

Deze boekjes worden klassikaal ingezet om woordenschat, leesvaardigheid en leesplezier te vergroten.

Bij alle workshops die tot nu toe gevolgd zijn (APS) komt steeds naar voren, dat veel lezen de woordenschat enorm vergroot.

Om het begrijpend lezen te bevorderen in klas 1 wordt de methode 'De Zuidvallei' gebruikt en in klas 2 en 3 'Nieuwsbegrip'.

Verder zijn er veel contacten met de Bibliotheek VAnNu i.v.m. een schrijversbezoek en een voorleeswedstrijd.

Al een aantal jaar is er op het Da Vinci College via het taalbeleid extra aandacht besteed aan de talige kant van alle vakken, zowel theoretisch als praktisch. Vakken als wiskunde, natuurkunde, mens en maatschappij en ook de theoretische modules van de praktijkvakken zijn steeds taliger van inhoud geworden.

Vandaar dat de docenten in hun lessen daar steeds meer aandacht aan besteden. Gesteund door de docenten Nederlands zoeken zij met de leerlingen naar manieren om de betekenissen van woorden en begrippen die speciaal bij het vak horen duidelijk te maken. Want als alle betekenissen begrepen worden, is het voor de leerlingen gemakkelijker om de lessen goed te begrijpen en te leren. Komend schooljaar wordt daarmee verder gegaan.

Het lezen van boeken is ook een van de middelen om de woordenschat bij leerlingen te vergroten. De afgelopen jaren heeft het Da Vinci College een zeer goede samenwerking opgebouwd met de medewerkers van de Bibliotheek VANnU. Zowel op het Praktijkonderwijs als op het VMBO lezen de leerlingen steeds meer boeken. Ook worden er allerlei projecten rondom het lezen van boeken georganiseerd.

Met de hierboven beschreven onderwerpen gaan de docenten het komend schooljaar verder aan de slag. Ook de samenwerking met de Bibliotheek VANnU is voor het schooljaar 2018-2019 vastgelegd.

6. VOORTGANG BIJ LEERLINGEN VOLGEN

Ook het volgen van voortgang (toetsen) van taalvaardigheid bij leerlingen was onderwerp van gesprek tijdens het vakgroepoverleg. De afspraken die hiervoor eind schooljaar 2017-2018 waren gemaakt, liggen vast in de werkwijzers voor dit schooljaar. De werkwijzers zijn leidend. In 2018-2019 zijn en worden de volgende activiteiten conform afspraken uitgevoerd:

- De toetsen van klas 1 t/m 4 worden gemaakt in de weken zoals gepland in de werkwijzers.
- In de laatste weken staan er in de onderbouw geen toetsen meer gepland.
- Het kijk- en luisterexamen wordt in leerjaar 4 afgenomen

7. SPEERPUNTEN BINNEN DE SCHOOL

Terug- en vooruitkijkend, zien we een aantal ontwikkelingen waar we de komende jaren rekening mee moeten houden:

Taalbeleid is een thema dat maatschappelijk en politiek sterk in de belangstelling staat. Dat betekent dat er landelijke ontwikkelingen zijn waar elke school en elke vakgroep rekening mee moet houden.

Voor de sectie Nederlands van het Da Vinci College geldt dat er speerpunten zijn benoemd, waar we niet omheen kunnen (en willen) en waar we met andere teams gezamenlijk aan zullen werken:

Het Referentiekader taal en rekenen is wettelijk ingevoerd en vormt de basis voor een aangescherpte examinering.

Alle leerlingen, ook taalzwakke, moeten niveau 2F aan het eind van hun opleiding aantonen. In het onderwijs wordt daarom opbrengst gericht gewerkt aan de basisvaardigheden, waaronder Nederlands.

In de didactische aanpak wordt recht gedaan aan verschillen tussen leerlingen.

Te onderhouden en verder te verdiepen zijn eerder tot stand gebrachte didactische aanpakken voor leerlingen:

- woordenschatontwikkeling: uitbreiding van woordenschat naar schooltaal en vaktaal
- het stimuleren van begrijpend lezen
- het vergroten van leesplezier
- toetsen van voortgang en examinering: nadruk op schriftelijke taalvaardigheden.

Aandachtspunt in de komende jaren:

- de verbinding met collega's van andere vakgroepen
- ondersteuning taalzwakke leerlingen
- differentiatie binnen het onderwijs en het vormen van een veilige, professionele leergemeenschap

De lesbezoeken kunnen daarin wellicht een rol spelen naast de vakgroepbijeenkomsten en externe voortgezette professionaliseringsbijeenkomsten.

BIJLAGE

1: Woordenschat

Feiten over woordenschat van kinderen:

Passieve woordenschat: woorden *begrijpen* in Nederlands als moedertaal

4 jaar:	3300 woorden
5-8 jaar:	600 woorden per jaar erbij
9-12 jaar:	1700-3000 woorden per jaar erbij
volwassenen:	50.000-70.000 woorden

Productieve woordenschat: woorden *begrijpen en gebruiken* in Nederlands als moedertaal

4 jaar:	2000 woorden
8 jaar:	4000 woorden
10 jaar:	5000 woorden
volwassenen:	30.000-40.000 woorden

Verschillen tussen leerlingen:

- Een 12-jarige Nederlandse leerling kent gemiddeld 17.000 woorden receptief.
- Een 12-jarige anderstalige leerling kent gemiddeld 10.000 woorden receptief.

Bron: Kuiken & Vermeer, 2005

Hoeveel woorden kun je leren?

Vijf per dag = 25 per week = 1000 per jaar

Elk woord in context leren

Elk woord in relatie leren

Elk woord zeven keer herhalen

BIJLAGE

2: Leesvaardigheid

24% van de leerlingen in het eerste jaar van de basis- en kaderberoepsgerichte leerweg vmbo kan teksten in schoolboeken moeilijk lezen.

- Zij kunnen deze teksten niet zelfstandig begrijpend lezen.
- Er is een negatieve houding t.o.v. lezen.

Oudere zwakke lezers lezen niet vlot;
hebben een beperkte woordenschat;
hebben geringe begripsmatige kennis;
hanteren nauwelijks leesstrategieën;
hebben weinig plezier in lezen.

Dat vraagt inhoudelijk aandacht voor:

- informatieverwerking
- schooltaalvaardigheden
- technisch lezen
- woordenschatontwikkeling
- leesstrategieën
- studievaardigheden